

УДК 347.6:614.2(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/chc.v058.2025.6>

Маховик Анна Олексіївна,

аспірантка кафедри службового та медичного права

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0009-0007-0606-6106

МЕЖІ ПРАВОМІРНОГО РОЗКРИТТЯ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я НАРЕЧЕНИХ

Постановка проблеми. Співвідношення права людини на збереження конфіденційності медичної інформації та обов'язку повідомляти наречених один одного про стан свого здоров'я є цікавим та актуальним питанням. З одного боку очевидно є необхідність відкритості до обговорення майбутнього подружжя про ризики, які можуть мати вплив на добробут сім'ї. З іншого боку, законодавство гарантує право на таємницю про стан її здоров'я. Важливим є дослідження ролі медичних працівників під час добровільного обстеження наречених. Також відсутність чіткої процедури реалізації цього обов'язку створює практичну колізію між сімейним і медичним законодавством, що потребує детального наукового аналізу та законодавчого врегулювання.

Аналіз наукових досліджень. Наукові дослідження законодавчого обов'язку наречених повідомляти один одного про стан здоров'я висвітлювали у своїх працях Поліщук М.Г., Майкут Х.В., Кожевникова В. О., З.В. Ромовська З.В., Пришляк М.І. Проте у більшості досліджень увага зосереджена на обов'язку наречених інформувати один одного щодо важливих медичних питань, регулюванні умов вступу до шлюбу та юридичних наслідках недотримання цього обов'язку. Спеціальні роботи, які б детально аналізували статтю 30 Сімейного кодексу України та визначали межі правомірності дій медичного працівника при реалізації обов'язку наречених повідомляти один одного про стан свого здоров'я, майже відсутні або представлені у фрагментарній формі. Така ситуація визначає наукову новизну та актуальність дослідження, спрямованого на комплексний аналіз цієї норми, практичних аспектів її застосування та проблемних питань щодо правового регулювання медичної таємниці у контексті підготовки до шлюбу.

Мета статті полягає у дослідженні правового статусу медичних працівників щодо розкриття інформації про стан здоров'я наречених у контексті ст. 30 Сімейного кодексу України, визначенні меж їхніх дій із дотриманням медичної таємниці, а також розробці пропозицій для врегулювання колізії між обов'язком наречених інформувати один одного та гарантіями конфіденційності медичних даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до статті 30 Сімейного кодексу України, у наречених виникає обов'язок повідомити один одного про стан свого здоров'я [1]. Також частина четверта даної статті передбачає, що результати медичного обстеження є таємницею. Ці відомості повідомляються тому, хто пройшов обстеження. Проте на практиці можна зустріти розуміння, що медичні працівники мають право відійти від свого професійного обов'язку зберігати медичну таємницю. Також в літературі можна зустріти відомості, що стаття 30 Сімейного кодексу звільняє лікаря від відповідальності за розголошення даних. Аналіз даної норми свідчить про те, що зобов'язання розкрити інформацію про стан здоров'я покладено безпосередньо на самих наречених, а не на лікаря.

Правова мета цієї норми полягає у захисті здоров'я майбутнього подружжя, формуванні усвідомленого підходу до вступу у шлюб та запобіганні порушенню прав особи через приховані медичні ризики. Законодавець поєднав юридичний обов'язок із соціально-етичною відповідальністю: кожен наречений має діяти сумлінно та чесно, повідомляючи про стан свого здоров'я, не очікуючи, що це зробить третя особа. Оскільки стан здоров'я одного з подружжя може безпосередньо впливати на здоров'я другого та нащадків, закон розглядає це питання не як приватну справу

кожного окремо, а як взаємний обов'язок. Наречені зобов'язані надати один одному відповідну інформацію, проте форма такого повідомлення залишається на їхній розсуд і не визначається законодавчо [2].

Водночас практична реалізація статті залишається нечіткою. Закон не визначає конкретну процедуру повідомлення: чи достатньо усного інформування, чи потрібне формальне медичне обстеження. У правовій доктрині існують різні підходи до тлумачення цієї норми. Частина авторів вважає, що достатньо особистого повідомлення нареченого, інші наголошують на необхідності документально підтверджених медичних обстежень. Деякі науковці дійшли висновку, що законодавче положення про медичне обстеження осіб, які вступають у шлюб, має носити імперативний характер.

Медичне обстеження наречених набуває особливої актуальності через різке зростання венеричних захворювань, кількості ВІЛ-інфікованих, епідемії туберкульозу та інших хвороб. У цьому контексті Вербіцька М.В. та Росоляк О.Б., у своїй статті пропонують доповнити Сімейний кодекс України положенням про обов'язок осіб, які бажають одружитись, надати документ, що підтверджує стан здоров'я (медична довідка, виписка з лікарні тощо) [3].

Встановлення обов'язку інформувати про стан здоров'я слід розглядати як засіб реалізації прав наречених на усвідомлений вибір партнера, що відповідає концепції законних очікувань, закладених у статтях 29, 33–34 СК України [4]. Водночас відсутність чіткої процедури повідомлення створює практичні труднощі в реалізації цього права, що може вимагати нормативного уточнення.

Отже, стаття 30 СК України є своєрідним балансом між медичною конфіденційністю та обов'язком інформувати, формуючи правові та етичні підстави для відповідальної поведінки наречених у процесі підготовки до шлюбу. Водночас відсутність чіткої процедури реалізації цього обов'язку створює правову невизначеність, яка на практиці може призводити до різночитань і спірних ситуацій. Разом із тим закріпити в СК України вичерпний перелік захворювань, про наявність яких наречені мають повідомити один одного, є неможливим.

Підтвердженням цього підходу є Постанова Кабінету Міністрів від 16 листопада 2002 року № 1740 «Про затвердження Порядку здійснення добровільного медичного обстеження наречених» [5]. Вона встановлює організаційний механізм

реалізації обов'язку: визначає процедуру, суб'єктів, строки, відповідальних осіб та гарантії конфіденційності, що дозволяє практично реалізувати положення статті 30 СК України.

Характеризуючи процедуру добровільного медичного обстеження наречених зазначимо ключові аспекти:

Під час приймання заяви про реєстрацію шлюбу орган державної реєстрації актів цивільного стану інформує осіб про можливість проходження медичного обстеження;

За бажанням наречених видається направлення на обстеження за зразком, затвердженим Міністерством охорони здоров'я;

Медичне обстеження здійснюється у акредитованих лікувально-профілактичних закладах;

Лікувально-профілактичні заклади зобов'язані провести обстеження протягом 20 днів з моменту звернення наречених за направленням;

Перелік видів добровільного медичного обстеження наречених затверджується Міністерством охорони здоров'я.

Постанова створює процедурну рамку, але не деталізує, які саме медичні показники або хвороби можуть бути предметом перевірки.

Важливим принципом проведення медичного обстеження наречених є добровільність його проходження. Цей принцип узгоджується з гарантіями інформованої згоди пацієнта, передбаченими статтями 39 та 43 Основ законодавства України про охорону здоров'я [6], відповідно до яких для застосування методів діагностики, профілактики та лікування необхідна добровільна і свідомо згода особи. Отже, жоден орган державної влади, зокрема органи реєстрації актів цивільного стану, не має права вимагати проходження медичного обстеження як обов'язкової умови для реєстрації шлюбу.

Відповідно до статті 40 Закону України «Основи законодавства про охорону здоров'я» [6] та статті 286 Цивільного кодексу України [7], медична інформація є конфіденційною, а її розголошення без згоди пацієнта порушує право на приватність. Правомірними є лише такі дії медичного працівника: на підставі письмової згоди пацієнта або у формі узагальненої довідки, що не розкриває діагноз і передбачена процедурою медичного огляду наречених. При цьому інформування наречених про стан здоров'я партнера не входить до цього переліку і, відповідно, не створює для медичного працівника жодної законної підстави для розголошення отриманих відомостей.

Європейський суд з прав людини у справах *Z v. Finland* (1997) [8] та *I. v. Finland* (2008) [9] наголосив, що медична інформація належить до ядра права на приватність, і її розкриття без згоди особи допускається лише у вузько визначених випадках, коли це необхідно для захисту здоров'я або прав інших осіб і є пропорційним меті.

З етичної точки зору, лікар може заохочувати пацієнта повідомити свого нареченого про важливі медичні обставини (наприклад, інфекційні захворювання, генетичні ризики). Медичний працівник не має права самостійно повідомляти іншого нареченого про результати обстеження, навіть якщо виявлено захворювання, що може вплинути на сімейні відносини чи народження дітей. Його обов'язок обмежується наданням повної і достовірної інформації самому пацієнту (майбутньому нареченому), а не третім особам.

Законодавство України не визначає механізм контролю за виконанням нареченими обов'язку повідомити один одного про стан свого здоров'я. Це створює юридичну прогалину між декларацією норми, закріпленої у статті 30 Сімейного кодексу та реальною можливістю її практичної реалізації. У зв'язку з цим приховування відомостей про стан здоров'я одним із наречених, що може спричинити шкоду фізичному або психічному здоров'ю іншого нареченого чи їхніх майбутніх дітей, потенційно може стати підставою для визнання шлюбу недійсним.

У контексті дослідження обов'язку наречених проінформувати один одного про стан свого здоров'я, а також правових наслідків невиконання зазначеного обов'язку звертає на себе увагу положення п. 3 ч. 1 ст. 41 Сімейного Кодексу України [1], відповідно до якого шлюб може бути визнаний недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований з особою, яка приховала свою тяжку хворобу або хворобу, небезпечну для другого з подружжя і (або) їхніх нащадків.

Цікавою для юридичної практики є справа № 495/9673/16-ц від 13 листопада 2024 року, розглянута Верховним Судом [10]. Позивач (громадянин Італії) бажав визнати шлюб з громадянкою України, укладений 11 лютого 2012 року, недійсним. В обґрунтування він зазначав причину: приховування відповідалкою тяжкої хвороби. Позивач стверджував, що захворювання матері вплинула на стан їхнього сина і мала бути підставою для визнання шлюбу недійсним. Обидва наречені відмовились від медичного обстеження перед укладенням шлюбу, що зафіксовано підписами. Суд встановив, що відмова від медич-

ного обстеження підтверджує усвідомлену позицію сторін.

Тобто можемо зробити висновок, що для визнання шлюбу недійсним з мотивів приховування тяжкої хвороби може бути підставою лише за наявності належних доказів. У цій справі суди підтвердили, що існування хвороби без підтвердженого негативного впливу на подружжя чи дітей не є підставою для розірвання шлюбу. Також важливе значення мала письмова відмова наречених від проходження медичного обстеження.

Для практичної реалізації обов'язку наречених щодо взаємного повідомлення про стан здоров'я пропонується запровадити спеціальну форму, яка заповнюється під час подачі заяви на реєстрацію шлюбу в органах державної реєстрації актів цивільного стану (РАЦС). У цій формі наречені підтверджують, що обов'язок виконано, та що з медичної точки зору немає перешкод для укладення шлюбу. Роль органів РАЦС у такому механізмі обмежується перевіркою наявності заповненої форми та згоди на надання інформації партнеру, без доступу до конкретних медичних даних, що дозволяє поєднати контроль за виконанням обов'язку із забезпеченням конфіденційності та захистом медичної таємниці. Це не тільки підвищувало юридичну визначеність, але й стимулювало свідомий підхід до шлюбу, захищаючи права на усвідомлений вибір партнера, як передбачено статтями 29 та 33 СК України.

Запровадження запропонованої формалізованої процедури суттєво вплине на розгляд судових справ, пов'язаних з визнанням шлюбу недійсним через приховування інформації про стан здоров'я. Судді отримають чіткі та об'єктивні докази у вигляді підписаних заяв про взаємне інформування, що полегшить встановлення фактів невиконання обов'язку та причинно-наслідкового зв'язку з шкодою для здоров'я партнера чи нащадків. Крім того, документальна фіксація відмови від обстеження чи згоди на обмін даними слугуватиме ефективним засобом захисту для обох сторін, запобігаючи необґрунтованим позовам і сприяючи швидшому вирішенню спорів на досудовому етапі. Загалом, така система підвищить ефективність судової практики в сімейному праві, забезпечуючи баланс між конфіденційністю медичної інформації та захистом фундаментальних прав осіб у шлюбі.

Висновки. Стаття 30 Сімейного кодексу України покладає обов'язок наречених повідомити один одного про стан свого здоров'я. Правова мета цієї норми полягає у захисті здоров'я май-

Підкреслено, що саме медичний працівник не несе обов'язку інформування іншої сторони, оскільки цей обов'язок покладається безпосередньо на наречених, що відповідає принципу поваги до приватності.

Ключові слова: медична таємниця, Сімейний кодекс України, стан здоров'я наречених, конфіденційна інформація, правомірність розкриття, обов'язок інформування, недійсність шлюбу.

Makhovyk Anna

Boundaries of lawful disclosure of fiancés' health information by medical professionals

This scientific article is devoted to the legal analysis of the provisions of Article 30 of the Family Code of Ukraine in the context of guarantees for preserving medical confidentiality. It examines the relationship between an individual's right to confidentiality of medical information, enshrined in national legislation and international legal acts, and the legal obligation of fiancés to inform each other.

It is established that the legislation does not provide a clear procedure or form for fulfilling the duty to disclose health status. This leads to gaps in law enforcement, conflicts between family and medical law norms, and inconsistent judicial interpretations. As a result, there are risks of violating the fiancés' right to privacy and issues with the liability of medical professionals in cases of information disclosure.

The study analyzes scholarly approaches to implementing the disclosure obligation: from relying solely on the good faith of the fiancés to proposals for introducing documentary confirmation of medical examination results or mandatory certificates confirming the absence of diseases that may pose a danger to the future spouses. Particular attention is given to the proposal to establish a formalized procedure—a special declaration that fiancés complete when submitting an application for marriage registration at the civil registry offices (RACS). In this declaration, they confirm fulfillment of the mutual disclosure obligation and the absence of medical impediments to marriage. This approach enables the combination of medical confidentiality protection with legal certainty and accountability of the parties.

Separately, the role of medical professionals in implementing Article 30 of the Family Code of Ukraine is defined. The necessity of clearly legislating the boundaries of lawful disclosure of health information—only with the written consent of the fiancés or in cases expressly provided by law—is substantiated. It is emphasized that the medical professional does not bear the duty to inform the other party, as this obligation rests directly with the fiancés, which aligns with the principle of respect for privacy.

Key words: medical confidentiality, Family Code of Ukraine, health status of fiancés, confidential information, lawfulness of disclosure, duty to inform, invalidity of marriage.

Дата надходження статті: 29.10.2025

Дата прийняття статті: 17.11.2025

Опубліковано: 22.12.2025

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

